

KISWAHILI PAPER 2

UFAHAMU

MUDA: SAA 1¼

Soma taarifa hii kisha ujibu maswali yanayofuata.

Lugha inaweza kuelezwa kwa jumla kuwa ni mfumo wa mawasiliano. Haiyamkiniki kwa mtu yeyote kueleza chanzo au kiini cha lugha na sote tunakubaliana kuwa matumizi yake yameanza tangu kuumbwa kwa binadamu kwani ni vigumu kukisia kuwepo kwa jamii ya watu bila lugha ya mawasiliano yoyote ile.

Katika taifa lolote, huwapo na lugha moja au hata zaidi ya moja ambayo huwa ndicho chombo cha mawasiliano ya taifa katika nyanja za: elimu, maandishi, siasa na biashara. Kwa mfano, mataifa kama Kanada hutumia lugha mbili kwa usawa kama lugha za taifa na za kikazi. Maana ya lugha ya taifa ni lugha moja ambayo huteuliwa kutumika katika shughuli zote za taifa hasa katika nchi yenye lugha nyingi za kikabila. Lugha ya taifa ni muhimu sana kwa maisha na maendeleo ya taifa lolote lile. Lugha hii huwa ndiyo kiungo cha kuenezea umoja na uelewano miongoni mwa jamii nyingi tofauti na huwa kama kitambulisho kwao kuwa wao ni ndugu wa jamii moja kubwa, yaani taifa lao.

Kenya ni mfano mzuri wa taifa lenye lugha nyingi zinazozidi 40 za vikundi vidogo vidogovy kikabila. Hapo kabla ya miaka mia moja hivi iliyopita kila kimojawapo cha vikundi hivi kilijitambulisha kama kabila huru. Baada ya kuja kwa Serikali ya Kikoloni na hasa baada ya Kenya kujinyakulia uhuru, haja ya kuunganisha raia wote chini ya taifa moja lenye uongozi na shabaha moja ilikuwa ndilo jambo lililozingatiwa sana. Kwa hivyo utamaduni wa taifa la Kenya ni mchanganyiko wa tamaduni za watu wengi wenye mila, desturi imani na itikadi tofauti. Utamaduni humaanisha jumla ya amali na tabia za watu wa jamii fulani. Amali hizi zinafungamanisha fikira, ustaarabu, mila, taasisi na sanaa za aina zote za jamii inayohusika. Ili kujieneza na kujiimarisha, taifa huhitaji chombo hicho kuwasiliana na kuwaunganisha watu wake wenye asili mbalimbali. Chombo hicho huwa ni lugha ambayo siyo tu kwamba ni sehemu ya utamaduni wa jamii bali pia ni njia muhimu sana ya kutawanyia na kustawishia ule utamaduni.

Katika taifa lenye lugha nyingi kama Kenya kwa mfano, lugha ya taifa inayozungumzwa na kueleweka na baadhi kubwa ya raia ambayo imekiuka mipaka na tofauti za kikabila ni njia muhimu sana ya kueneza maongezi ya taifa na kuleta ufahamikiano bora kote nchini. Kama zilivyo taasisi kama wimbo wa taifa, bendera ya taifa au bunge la taifa, lugha ya taifa ndicho kielelezo cha taifa lolote lile lililo huru. Lugha kama hiyo huvunja na kukomesha hisia za kibinafsi na kikabila na badala yake kuunda moyo wa uaminifu wa kitaifa.

Zaidi ya kuwa chombo cha mawasiliano, lugha ni kielelezo cha fikira na hisia za binadamu. Lugha ya watu fulani haituelezi tu ujuzi au maarifa yao bali pia mtazamo wao wa kimaisha falsafa na mawazo yao. Kwa ufupi lugha hutufahamisha namna akili za watu waizungumzaya ile lugha zinavyofikiri na kufanya maazimio. Lugha ni sehemu ya utamaduni wa taifa tulimozaliwa na lazima lugha hiyo ifunzwe katika muktadha wa maisha ya jamii ihusikayo. Utamaduni wa jamii havitenganiki na lugha yake.

Maswali

(a) Ni nini fasiri ya neno lugha ? (Alama 2)

(b) Tofautisha baina ya lugha ya taifa na lugha ya kikazi. (Alama 2)

(c) Kwa nini lugha ya taifa huhitajika sana katika nchi kama Kenya. (Alama 2)

(d) Taja kazi nne kuu zinazotekelezwa na lugha ya taifa. (Alama 4)

(e) Eleza maana za maneno na mafungu yafuatayo kama yalivyotumiwa katika taarifa hii:

(i) Haiyamkiniki.

(ii) Amali na tabia za watu.

(iv) Kielelezo.

(v) Mukstadha wa maisha ya jamii.

(Alama 5)

2. Sarufi na matumizi ya lugha(ALAMA 25)

(a) Taja vigezo viwili kuainisha konsonanti.

(Alama 2)

(b) Tofautisha sauti

zifuaatazo (i)/a/ na /i/

(ii)/e/ na /o/

(Alama 2)

(c) Ainisha aina za vivumishi katika sentensi ifuatayo.

(Alama 2)

Mwalimu mzee alitufundisha vizuri ile mada ngumu.

(d) Bainisha kirai husishi. (Alama 1)

Paka alipanda juu ya mchungwa.

(e) Tumia o-rejeshi katika sentensi hii.

Mwanafunzi ambaye alitumwa nyumbani juzi hajarudi shuleni. (Alama 2)

(f) Onyesha muundo wa kiarifa.

Mama aliondoka jana asubuhi. (Alama 2)

(g) Ainisha mofimu/sehemu za kisarufi.

Kililiwa. (Alama 3)

(h) Tunga sentensi yenye sehemu.

KN(N+V+E)+KT(T+N) (Alama 3)

(i) Taja matumizi mawili ya:

Kiambishi li. (Alama 2)

(j) Shungi ni kwa nywele na zabibu ni _____.

(Alama 1)

(k) Geuza kwa usemi halisi.

(Alama 3)

Rais wa nchi alisema kuwa matokeo ya BBI yataleta wiano katika taifa nzima.

(l) Andika visawe vya:

(Alama 2)

- i. Wakati-
- ii. Damu-

Isimu jamii.

(Alama 10)

1. Eleza mikakati ambayo serikali ya Kenya imeweka ili kufanikisha ukuaji na uenezi wa lugha ya Kiswahili nchini.

(Alama 10)